

LASTEN JA NUORTEN TUKEMINEN ESI- JA PERUSOPETUKSESSA

LASTEN JA NUORTEN TUKEMINEN ESI- JA PERUSOPETUKSESSA

Sisältö

1 Johdanto..... 3

2 Koulupolku..... 4

3 Tukipolku -kolmiportainen tuki..... 6

4 Oppimisen tuen asiakirjat..... 13

5 Yhteistyö..... 15

6 Kaikille yhteiset terveydenhuollon palvelut..... 16

7 Oppilashuolto esi- ja perusopetuksessa..... 17

8 Huoli puheeksi..... 20

9 Koko kuntaa palvelevat luokat..... 24

10 Sanastoa..... 26

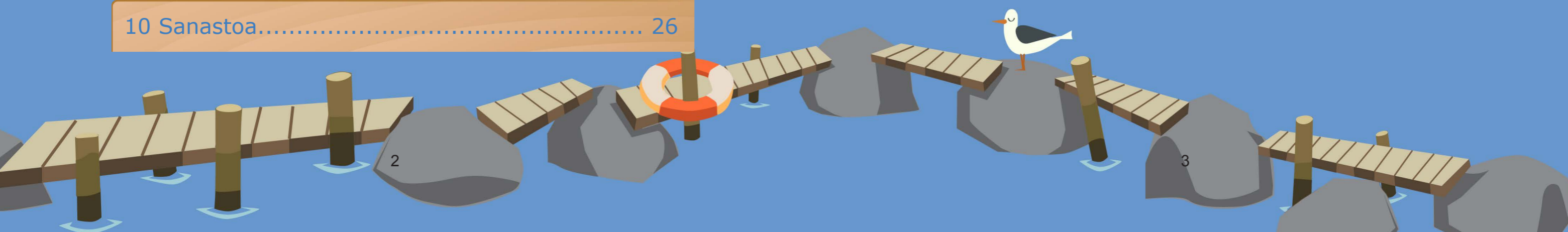
1 Johdanto

Tämän oppaan tarkoitus on esitellä lapsen tai nuoren tukemista koulupolun eri vaiheissa. Kuka tahansa lapsi tai nuori saattaa tarvita tukea jossain vaiheessa koulutaivaltaan, vaikka varsinaisia oppimisvaikeuksia ei hänellä olisikaan. Kaverisuhteet tai erilaiset perheen kohtaamat pulmatilanteet saattavat vaikuttaa lapsen tai nuoren esiopetuksessa olemiseen ja koulunkäyntiin.

Esi- ja perusopetuksen aikana lapselle ja nuorelle järjestetään pedagogista tukea perusopetuslain mukaisesti ja muuta tukea 1.8.2014 voimaan tulleen oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisesti. Perusopetuslain mukaisesti järjestetty tuki tarkoittaa niin sanottua kolmiportaista tukea, joka on kuvattu tässä oppaassa. Kolmiportaisen tuen järjestämisestä vastaa opetustoimi. Tuen tarpeen arvioinnissa, suunnittelussa ja toteutuksessa tehdään yhteistyötä sosiaali- ja terveystoimen kanssa, joka vastaa oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisesti järjestettävästä yksilökohtaisen oppilashuollon tarpeen arvioinnista, suunnittelusta ja toteutuksesta. Yksilökohtainen oppilashuolto on kuvattu tämän oppaan sivuilla 17-19.

Opetushenkilöstö osallistuu kasvun ja oppimisen tukemiseen oppaassa kuvatulla tavalla. Sekä kolmiportaisen tuen että oppilashuollon prosessit on suunniteltu tiiviissä yhteistyössä opetus- ja oppilashuoltohenkilöstön kesken. Tällä on haluttu varmistaa se, että oppilas saa tarvitsemaansa tukea.

Toivomme, että kaikkien oppilaiden huoltajat tutustuvat tähän oppaaseen ja ottavat mieltä askarruttavat asiat puheeksi esiopetuksen, koulujen ja oppilashuoltohenkilöstön kanssa. Luottamuksellisella kodin, esiopetuksen, koulun ja oppilashuollon yhteistyöllä saamme luotua hyvän perustan lapsen ja nuoren koulunkäynnille, kasvulle ja kehitykselle.

2 Koulupolku

ESKARISTA
KOULUUN

1. luokan laaja-
alainen terveystarkastus

2. luokan keväällä
tarkistetaan erityisen
tuen tarve

5. luokan laaja-
alainen terveystarkastus

6. luokan keväällä
tarkistetaan erityisen
tuen tarve

8. luokan laaja-
alainen terveystarkastus

9. luokalla erityisen tuen
oppilaan jatko-opintoihin
tukeminen

6. LUOKALTA
7. LUOKALLE

JOUSTAVA
TUKI

JOUSTAVA
TUKI

3 Tukipolku -kolmiportainen tuki

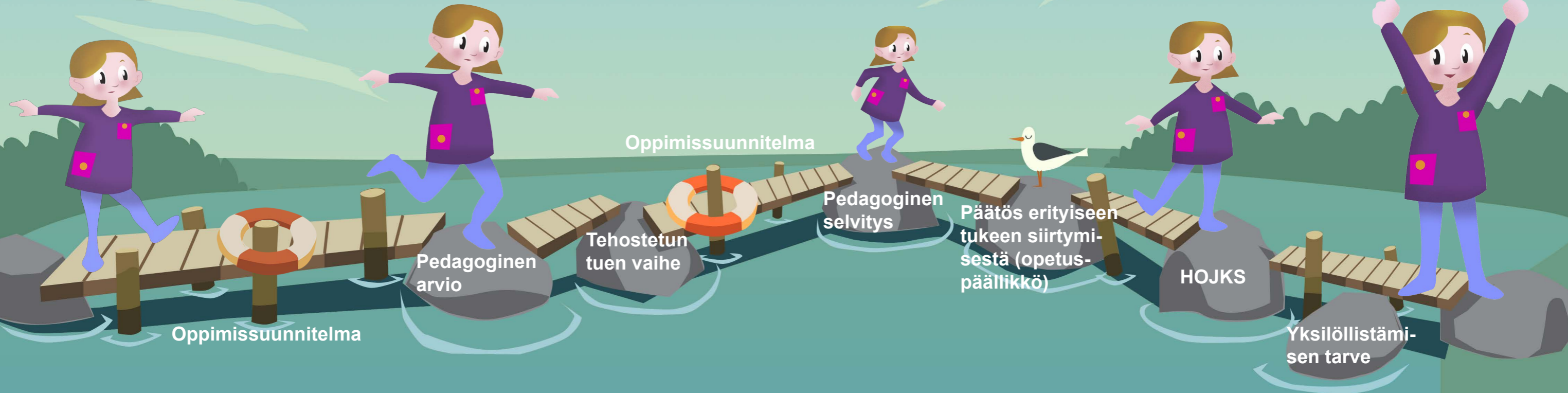
Kodin ja koulun yhteistyövoima

Yleinen tuki

Tehostettu tuki

Erityinen tuki

- Erlaiset ryhmät
- Jakoperusteet vaihtelevat
- Ryhmien koostumus tavoitteiden ja opetuksen tarpeen mukaan
- Yksilölliset oppimistarpeet

JOUSTAVAT RYHMITTELYT

OSA-AIKAINEN ERITYISOPETUS

3.1 Yleinen tuki

Yleinen tuki kuuluu kaikille. Tällä tarkoitetaan koulun toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on helpottaa jokaisen oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä. Laadukas perusopetus on perusta oppilaan oppimiselle ja hyvinvoinnille.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata oppilaan tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä pedagogisia ratkaisuja sekä ohjaus- ja tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa osana koulun arkea. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Oppilaan ja huoltajan kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä.

Mikäli yleisen tuen muodot alkavat näyttää riittämättömiltä, oppilaan oppimisesta ja koulunkäynnistä tehdään pedagoginen arvio. Arvio voidaan tehdä esimerkiksi silloin, kun oppilaan on erityisen haastavaa selviytyä yleisopetuksen tavoitteista eri oppiaineissa. Pedagogisen arvon oppilaan osaamisesta ja tarvittavista tukitoimista tekevät oppilasta opettavat opettajat. Arvio käsitellään pedagogisen tuen ryhmässä ja sen perusteella arvioidaan tarve tehostettuun tukeen siirtymiseksi.

Yleisen tuen muotoja ovat esimerkiksi

- opetusta eriyttävät tukitoimet
- joustavat ryhmittelyt
- tukiopetus
- oppimissuunnitelma
- osa-aikainen erityisopetus
- oppilaanohjaus
- koulunkäynninohjaajan palvelut
- apuvälineet
- kodin ja koulun yhteistyö
- iltapäivätoiminta ja kerhot
- oppilashuollon tuki (moniammatillinen yhteistyö)

3.2 Tehostettu tuki

Jos oppilas tarvitsee oppimisessaan ja koulunkäynnissään säännöllistä lisätukea tai useita tukimuotoja, hän siirtyy tehostetun tuen vaiheeseen. Tukimuodot kirjataan oppimissuunnitelmaan. Tehostetun tuen avulla ennaltaehkäistään ongelmien kasvamista, monimuotoistumista ja oppilaan syrjäytymistä. **Tukimuotoja tarvitaan pitkäkestoisemmin, säännöllisemmin ja mahdollisesti useampia tukimuotoja samanaikaisesti.** Oppilaan yksilölliset erityistarpeet huomioivat tehostetun tuen muodot voivat olla samoja, kuin yleisessä tuessa.

Kaikille tehostetussa tuessa oleville oppilaille laaditaan yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa **oppimissuunnitelma**, johon kirjataan oppilaan vahvuudet, tavoitteet ja tarvittavat tukitoimet.

Tehostetun tuen vaikuttavuutta arvioidaan vähintään kerran lukuvuodessa. Mikäli tehostettua tukea ei enää tarvita, oppilas siirtyy yleisen tuen piiriin. Mikäli tehostetut tukimuodot eivät ole riittäviä, oppilaalle laaditaan pedagoginen selvitys. Selvityksessä kartoitetaan laajasti ja moniammatillisesti, miten oppilaan kasvua, oppimista ja kehittymistä voidaan tukea.

Yksi tehostetun tuen tukimuoto on joustavan perusopetuksen ryhmä (jopo). Se on tarkoitettu perusopetuksen päättöluokkalaisille, jotka haluavat ja tarvitsevat tehostettua tukea koulunkäyntiinsä. Jopo-opiskelu tapahtuu oppitunneilla luokassa, työpaikkaopiskeluna, leireillä ja opintoretkillä. Koulussa opiskelussa painotetaan toiminnallisia menetelmiä. Jopo-luokalle haetaan erikseen keväällä. Oppilaan tulee olla halukas parantamaan koulunkäyntiään sekä olla valmis työpaikka-opiskeluun ja leirikouluihin. Valintaan vaikuttaa myös kodin halukkuus sitoutua toimintaan sekä koulun henkilökunnan näkemys jopo-toiminnan sopivuudesta nuorelle. Opettajan työparina toimii nuorisotyöntekijä.

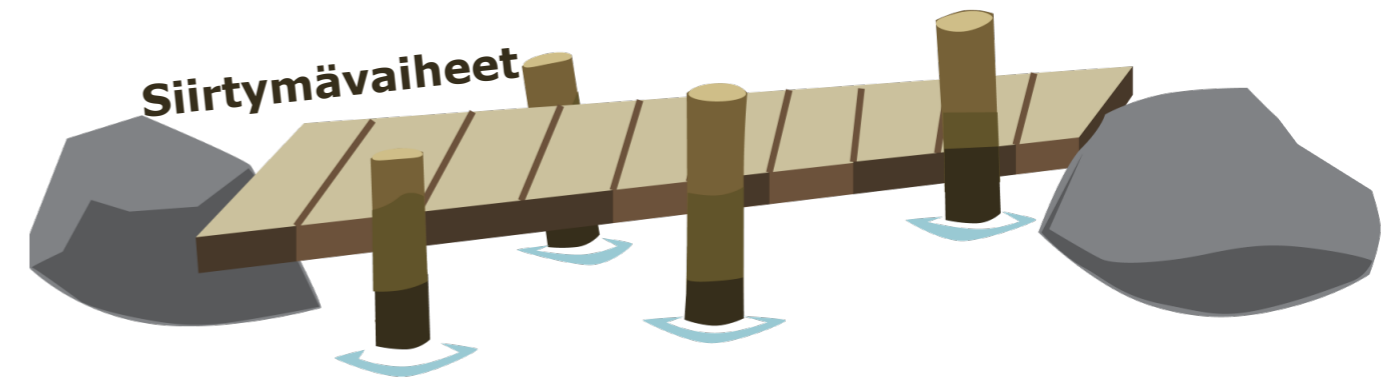
3.3 Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille oppilaille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. **Erityisen tuen tehtävänä on antaa oppilaalle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista tukea** niin, että oppilas voi suorittaa oppivelvollisuutensa ja saa pohjan opintojen jatkamiselle peruskoulun jälkeen. Oppilaan itsetuntoa, opiskelumotivaatiota ja mahdollisuutta kokea onnistumisen ja oppimisen iloa vahvistetaan. Samoin tuetaan oppilaan osallisuutta ja vastuunottoa opiskelusta.

Erityistä tukea saava oppilas opiskelee joko oppiaineittain tai toiminta-alueittain. Mikäli oppilas opiskelee oppiaineittain, hän opiskelee eri oppiaineissa joko yleisen tai yksilöllistetyn oppimäärän mukaisesti. Jos oppilas on pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä, hän saa erityistä tukea.

Sellaiselle oppilaalle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta **hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS) mukaisesti**. Oppilaalla on perusopetuslain mukaan oikeus saada oppimisensa tueksi tukiovetusta ja osa-aikaista erityisopetusta myös osana erityisopetusta.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla oppilaalla on oikeus myös muuhun tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi ohjaus, yksilökohtainen oppilashuolto, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

3.3.1 Varhaiskasvatuksesta esiopetukseen

Jos lapsi on saanut tehostettua tai erityistä tukea varhaiskasvatuksessa, tuen tarve tarkistetaan esiopetusta edeltävänä keväänä. Lapselle tehdään tarvittavat pedagogiset asiakirjat, joiden perusteella arvioidaan, millaista tukea lapsi tulee tarvitsemaan esiopetuksessa.

3.3.2 Esiopetuksesta alkuopetukseen

Arviointitietoa kerätään erilaisten tehtävien ja lapsen toiminnan havainnoinnin avulla. Havainnot kootaan havainnointilomakkeeseen (annetaan perheelle esiopetuksen päätyttyä) ja oleelliset tiedot kirjataan "Tiedonsiirtolomake esiopetuksesta perusopetukseen siirryttäessä", joka siirtyy lapsen tulevaan kouluun.

Jatkuva arviointi tuottaa tietoa myös lapsen mahdollisesti esiopetuksen aikana tarvitsemista tukitoimista, kouluvalmiuteen ja koulun aloitukseen liittyvistä asioista sekä aloitukseen liittyvistä, mahdollisesti tarvittavista tukitoimista tai erityisjärjestelyistä.

3.3.3 Toiselta luokalta kolmannelle luokalle

Mikäli oppilaalle on annettu erityistä tukea, tuen tarve tarkistetaan 2. vuosiluokan keväällä. Hänelle tehdään pedagoginen selvitys, jonka perusteella arvioidaan onko erityistä tukea tarpeen jatkaa. Jos tarvetta ei ole, siirrytään tehostettuun tukeen. Ennen päätöksen tekoa huoltajille varataan mahdollisuus tulla kuulluksi.

3.3.4 Alakoulusta yläkouluun

Kaikkien erityistä tukea saavien oppilaiden tuen tarve arvioidaan 6. luokan keväällä. Heille tehdään pedagogiset selvitykset ja niiden perusteella arvioidaan, onko tukea tarpeen jatkaa ja mikä olisi oppilaalle paras koulupaikka. Mikäli oppilas ei enää tarvitse erityistä tukea, hän siirtyy tehostetun tuen piiriin. Jos erityisen tuen päätöstä muutetaan, oppilaan huoltajille varataan mahdollisuus tulla kuulluksi asiassa.

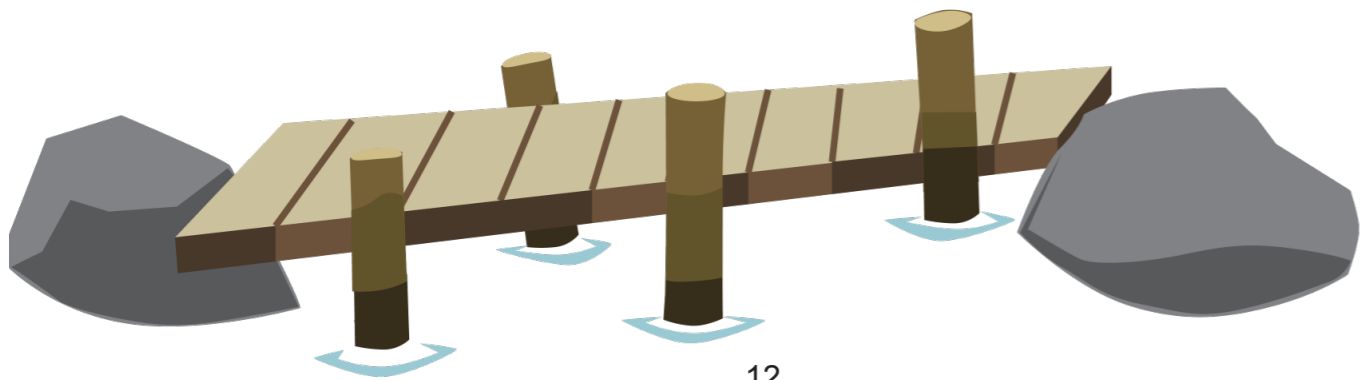
Tuusulassa noudatetaan lähikouluperiaatetta. Kuudennen luokan keväällä oppilaat tutustuvat yläkouluun ja huoltajille järjestetään vanhempainiltoja yläkoulun käytänteisiin liittyen. Oppilaiden pedagogiseen tukeen liittyvät tiedot siirtyvät luokanopettajilta tuleville luokanvalvojille ja aineenopettajille. Myös huoltaja voi täydentää oppilaan tietoja (esimerkiksi kiusaamisesta, terveydentilasta, oppimisen tai sosiaalisten taitojen pulmista), jotta yläkouluun siirtyminen olisi mahdollisimman turvallista ja oppilaille mielisää.

3.3.5 Peruskoulusta toiselle asteelle

9. luokalla erityisluokilla opiskelevien oppilaiden ammatin ja jatkokoulutuspaikan valintaa valmistellaan huolellisesti. Erityisluokkalaiset käyvät tutustumassa ammattikoulun eri opintolinjoihin ja erilaisiin työpaikkoihin.

Erityisen tuen piirissä olevat oppilaat voivat hakea ammatillisen koulutukseen niin sanotun harkintaan perustuvan haun kautta. Ammattikoulu täyttää osan oppilaspaikoista harkintaan perustuvan haun kautta hakevilla opiskelijoilla, joiden oppilasvalinnat valmistellaan yksilöllisesti.

Yhdeksännen luokan oppilaat hakevat jatko-opintoihin pääsääntöisesti yhteisvalinnan kautta maaliskuussa. Yhteisvalinnan tulokset julkistetaan kesäkuussa, jonka jälkeen opinto-ohjaaja ohjaa jatko-opintoihin (joko vapaille paikoille toisen asteen opintoihin tai ns. kymppiluokalle) sellaiset nuoret, jotka eivät ole saaneet toisen asteen paikkaa yhteisvalinnan kautta. Kaikille peruskoulun päättäneille löytyy paikka jossain lähialueen oppilaitoksessa. Tarvittaessa tehostetun ja erityisen tuen oppilaiden tiedot siirtyvät toisen asteen oppilaitoksille huoltajan suostumuksella. Näin esimerkiksi oppilaan sosiaaliset tai oppimiseen liittyvät vaikeudet voidaan paremmin huomioida tulevassa opiskelupaikassa. Jos oppilas ei ole saanut peruskoulun päättötodistusta tai hän ei ole ottanut vastaan toisen asteen opiskelupaikkaa, nuoren tiedot siirretään Tuusulan kunnan erityisnuorisotyöntekijöille. Tavoitteena on, että jokaiselle tuusulalaiselle löytyy mielekästä toimintaa peruskoulun jälkeen.

4 Oppimisen tuen asiakirjat

4.1 Pedagoginen arvio

Opettaja keskustelee huoltajien kanssa tehostetun tuen tarpeellisuudesta oppilaan oppimisen tukemiseksi. Pedagoginen arvio (Wilma, tuen lomakkeisiin) laatii oppilaan luokanopettaja tai luokanvalvoja yhteistyössä oppilaan ja huoltajien kanssa. Arvion laatimisessa voidaan konsultoida myös laaja-alaista erityisopettajaa tai muita tarvittavia tahoja. Yhteistyö on tärkeää sekä tuen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Pedagoginen arvio julkaistaan huoltajille Wilmassa hyvissä ajoin (14vrk) ennen pedagogisen tuen ryhmän käsittelyä. Huoltajilla on mahdollisuus lisätä omat kommentit niille varattuun tietokenttään. Pedagogisen arvio julkaisemisesta lähetetään huoltajille Wilma-viesti, jossa tulee ilmetä huoltajan mahdollisuus arvion kommentointiin sekä pedagogisen tuen ryhmän käsittelypäivämäärä.

Huoltajalla ei ole oikeutta kieltää pedagogisen arvio tekemistä tai sen käsittelyä pedagogisen tuen ryhmässä, koska pedagoginen arvio on opetuksen järjestämiseen liittyvää koulun toimintaa.

Tarvittaessa pedagogisen arvio laatimiseen voi osallistua myös laaja-alainen erityisopettaja ja etenkin silloin kun kyse on oppilaan hyvinvointiin ja kokonaiskehitykseen liittyvistä ongelmista, arvio laatimisessa käytetään myös muita mahdollisia asiantuntijoita ja/tai oppilashuollon henkilöstöä. Pedagogisen tuen ryhmä tekee päätöksen tehostettuun tukeen siirtämisestä tai yleisessä tuessa jatkamisesta.

4.2 Oppimissuunnitelma tehostetussa tuessa

Oppimissuunnitelma on suunnitelma oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin etenemisestä ja siinä tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä oppilaan tarvitsemasta tuesta. Oppimissuunnitelman tavoitteena on turvata oppilaalle hyvät edellytykset edetä opinnoissaan. Suunnitelma lisää opettajien tietoisuutta oppilaan tilanteesta ja helpottaa siten kunkin opettajan oman työn suunnittelua ja opettajien keskinäistä sekä kodin kanssa tehtävää yhteistyötä. Oppimissuunnitelmasta huoltaja saa itselleen tietoa ja voi siten paremmin tukea lastaan. Suunnitelman tarkoituksena on myös, että oppilas oppii vähitellen ottamaan vastuuta opiskelustaan ja saa oppimiseensa enemmän tavoitteellisuutta. Suunnitelma antaa pohjan oppilaan edistymisen arvioinnille. Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää jo osana yleisen tuen vaihetta.

Oppimissuunnitelmaa voidaan tarpeen mukaan päivittää kesken lukuvuodenkin vastaamaan oppilaan tuen tarvetta. Esim. tilanteessa, jossa oppilaalle tehdään kesken lukuvuotta tutkimuksia (koulupsykologi, puheterapeutti, neuropsykologi tms.), voi olla tarpeen kirjata uudet asiantuntijan suositukset oppilaan tuen tarpeesta ja sen järjestämisestä oppimissuunnitelmaan.

4.3 Pedagoginen selvitys

Erityinen tuki on vahvin oppilaan tukemisen muoto. Ennen erityiseen tukeen siirtymistä, oppilaan on tullut saada tehostettua tukea. Erityiseen tukeen siirtyminen edellyttää aina pedagogisen selvityksen laatimista oppilaasta sekä vanhempien kuulemista. Pedagogisen selvitykseen opettaja/opettajat laativat kirjallisen selvityksen oppilaan oppimisen etenemisestä, mikä kokonaistilanne. Käytetään moniammatillista tiimiä. Selvitykseen kuvataan oppilaan saama tehostettu tuki ja sen vaikutukset sekä koulun käyntiin liittyvät erityistarpeet. Oppiaineen yksilöllistämistarve voidaan myös arvioida selvitykseen.

4.4 HOJKS

Erityiseen tukeen otetulle oppilaalle laaditaan HOJKS, henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. HOJKS kirjataan Wilmaan tuen lomakkeena. Suunnitelma laaditaan joko oppiaineittain - tai toiminta-alueittain (kehitysvammaisten opetus) toteutettavaan opetukseen. Suunnitelmasta tulee ilmetä oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen sekä muun tuen antaminen. Luokanopettaja tai luokanvalvoja vastaa HOJKS:in laatimisesta. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä oppilaan, huoltajien ja oppilasta opettavien aineenopettajien kanssa. Usein myös koulun laaja-alainen erityisopettaja on mukana HOJKS:in laatimisessa. HOJKS päivitetään vastaamaan kulloisenkin lukuvuoden tavoitteita vähintään kerran vuodessa lokakuun loppuun mennessä ja HOJKS:in seuranta/tarkastus tehdään viimeistään toukokuun loppuun mennessä.

HOJKS:iin kirjataan kaikkien oppiaineiden kohdalle opiskeleeko oppilas ainetta yleisen opetussuunnitelman tavoitteiden mukaisesti vai onko oppiaine yksilöllistetty. Oppiaineen yksilöllistäminen on mahdollista vain erityisen tuen vaiheessa. Mikäli oppiaine on yksilöllistetty, kirjataan lisäksi kyseisen oppiaineen kohdalle tarkemmin tavoitteet ja oppisisällöt, joihin opiskeltavan aineen kohdalla keskitytään sekä käytössä olevat oppimateriaalit ja -menetelmät.

5 Yhteistyö

5.1 Yhteistyö kolmiportaisen tuen järjestämisessä

Kodin ja koulun välinen hyvä yhteistyö on perusta hyvälle koulutyölle. Avoin, luottamuksellinen vuorovaikutus kodin ja koulun välillä tukee osaltaan oppilaan kasvua ja oppimista. Kodin ja koulun välinen yhteydenpito tapahtuu Wilman, vanhempainiltojen, yhteisten tapahtumien ja koulun tiedotteiden avulla.

Opettajan on oltava aina ensin itse yhteydessä huoltajaan kun hänellä on huoli lapsesta. Huoltajiin on oltava yhteydessä mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Asian laadusta riippuen opettaja voi olla yhteydessä huoltajaan joko puhelinkeskustelun tai Wilma-viestin välityksellä. Vasta kun huoltajan kanssa on keskusteltu asiasta, on mahdollista olla yhteydessä muihin tahoihin. Oppilashuoltohenkilöstöä ja muita yhteistyötahoja on mahdollista konsultoida nimettömästi.

Mikäli on tarpeen tehdä yhteistyötä oppilaan asiassa koulun ulkopuolisten tahojen kanssa, pyydetään tähän aina lupa huoltajilta joko puhelimitse, Wilma-viestillä tai käyttämällä lomaketta, Suostumus tiedon siirtämiseen. Tällaisia tahoja ovat esim. perheneuvola, nuorisoasema, erikoissairaanhoido ja lastensuojelu.

5.2 Ongelma- ja pulmatilanteet

Opetussuunnitelmasta löytyy menettelytapoja erilaisiin ongelma- ja pulmatilanteisiin, kuten kiusaaminen, oppilaan ojentaminen ja muu kurinpito, oppilaan tupakointi tai päihteiden käyttö sekä toistuvat luvattomat poissaolot. Avoin ja luottamuksellinen yhteistyö kodin ja koulun välillä on kaiken perusta. Yhdessä meillä on avaimet ratkaista lapsen tai nuoren koulupolulle tulleita haasteita.

6 Kaikille yhteiset terveydenhuollon palvelut

Kouluterveydenhuoltoa toteutetaan kouluterveydenhoitajan, koululääkärin, kodin ja koulun yhteistyönä. Kouluterveydenhoitajan ja koululääkärin tehtävänä on osallistua koko kouluyhteisön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. Kaikille kouluille on nimetty kouluterveydenhoitaja ja koululääkäri.

Oppilaiden hyvinvointia ja terveyttä seurataan vuosittain yksilöllisten terveystarkastusten ja suunnitelmien avulla. Terveystarkastusten lähtökohtana on aina oppilaan ja perheen yksilöllisten tarpeiden tunnistaminen, voimavarojen tukeminen ja terveystarkastustyö.

Terveystarkastuksista laajoja ovat 1.lk:n, 5.lk:n ja 8.lk:n terveystarkastukset. Laajat terveystarkastukset sisältävät kouluterveydenhoitajan tarkastuksen lisäksi koululääkärin tarkastuksen ja samana lukuvuonna järjestettävän suun terveystarkastuksen.

Laajaan terveystarkastukseen sisältyy oppilaan kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin tutkimisen ja arvioinnin lisäksi koko perheen hyvinvoinnin tarkastelu. Jotta tämä olisi mahdollista, laajaan tarkastukseen toivotaan vanhempien tai huoltajien osallistumista. Lisäksi opettajan palaute oppilaan selviytymisestä koulussa on tärkeä osa laajaa tarkastusta. Tähän vanhemmilta/huoltajilta pyydetään kirjallinen suostumus.

Terveydenhoitaja ja lääkäri tekevät yhdessä oppilaan ja huoltajien kanssa suunnitelman jatkoseurannasta ja mahdollisista jatkotutkimuksista.

Muilla luokka-asteilla suoritetaan määräaikainen terveystarkastus, joka on sisällöltään hiukan suppeampi kuin laaja tarkastus. Terveysneuvonta ja tutkimukset toteutetaan yksilöllisen tarpeen mukaan ja yhteistyössä vanhempien kanssa. Myös näihin tarkastuksiin vanhemmilla on mahdollisuus osallistua.

6.1 Esiopetus

Esiopetus: 6-vuotiaana terveydenhoitajan tarkastus lastenneuvolassa

6.2 Alakoulut

- 1.lk: laaja terveystarkastus (terveydenhoitaja, koululääkäri, hammaslääkäri)
- 2.lk: määräaikainen terveystarkastus (terveydenhoitaja)
- 3.lk: määräaikainen terveystarkastus (terveydenhoitaja)
- 4.lk: määräaikainen terveystarkastus (terveydenhoitaja)
- 5.lk: laaja terveystarkastus (terveydenhoitaja, koululääkäri, hammaslääkäri)
- 6.lk: määräaikainen terveystarkastus (terveydenhoitaja)

6.3 Yläkoulut

- 7.lk: määräaikainen terveystarkastus (terveydenhoitaja)
- 8.lk: laaja terveystarkastus (terveydenhoitaja, koululääkäri, hammaslääkäri)
- 9.lk: määräaikainen terveystarkastus (terveydenhoitaja)

7 Oppilashuolto esi- ja perusopetuksessa

7.1 Yhteisöllinen oppilashuolto

Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään esiopetus-, kouluyhteisön ja oppilasryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan esiopetus- ja kouluympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä. Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä oppilaiden, huoltajien sekä muiden lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

7.2 Yksilöllinen oppilashuolto

Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaalle annettavia kouluterveydenhuollon palveluja, oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja sekä yksittäistä oppilasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa.

Yksilökohtainen oppilashuolto perustuu aina oppilaan sekä tarpeen niin vaatiessa huoltajan suostumukseen. Oppilaan osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja muiden henkilökohtaisten edellytystensä mukaisesti. Yksittäistä oppilasta koskevan asian käsittelystä monialaisen oppilashuollon asiantuntijaryhmässä laaditaan oppilashuoltokertomus.

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää oppilaan kokonaisvaltaista kehitystä, terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Tärkeätä on myös varhaisen tuen turvaaminen ja ongelmien ehkäisy. Oppilaiden yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon sekä oppilashuollon tuen rakentamisessa että esiopetuksen ja koulun arjessa.

7.3 Oppilashuollon henkilöstö

7.3.1 Kouluterveydenhoitaja ja koululääkäri

Kouluterveydenhoitajan tehtävänä on seurata oppilaan kasvua ja kehitystä, edistää terveitä elämäntapoja, tukea oppilaan terveen itsetunnon kehitystä ja elämäntaitojen hallintaa. Lisäksi tehtävänä on valvoa ja edistää koulun työolojen ja koulutyön terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä antaa ensiapua, akuuttisairaushoitoa ja osallistua oppilashuoltotyöhön.

Koululääkäri toimii kouluterveydenhuollon lääketieteellisenä asiantuntijana.

7.3.2 Koulukuraattori

Koulukuraattorin työ on sekä yksittäisten oppilaiden ja opiskelijoiden että koko kouluyhteisön hyvinvoinnin tukemista. Kuraattoriin voivat ottaa yhteyttä huoltajat, koulun työntekijät, oppilaat/opiskelijat sekä koulun ulkopuoliset yhteistyötahot. Koulukuraattori edustaa sosiaalityön näkemystä kouluissa ja toimii esi- ja perusopetuksessa sekä toisen asteen oppilaitoksissa. Koulukuraattoriin voi ottaa yhteyttä esimerkiksi: kaverisuhteisiin ja vapaa-aikaan liittyvissä pulmissa, koulunkäyntihaluttomuuteen tai poissaoloihin liittyvissä tilanteissa, vaikeissa perhetilanteissa tai kun ei tiedä, minne tai keneen pitäisi ottaa yhteyttä. Ennen asiakkuuden alkamista asiasta sovitaan yhdessä oppilaan huoltajan kanssa, poikkeuksena itse kuraattorin vastaanotolle hakeutuvat yläkouluikäiset oppilaat ja toisen asteen opiskelijat.

7.3.3 Koulupsykologi

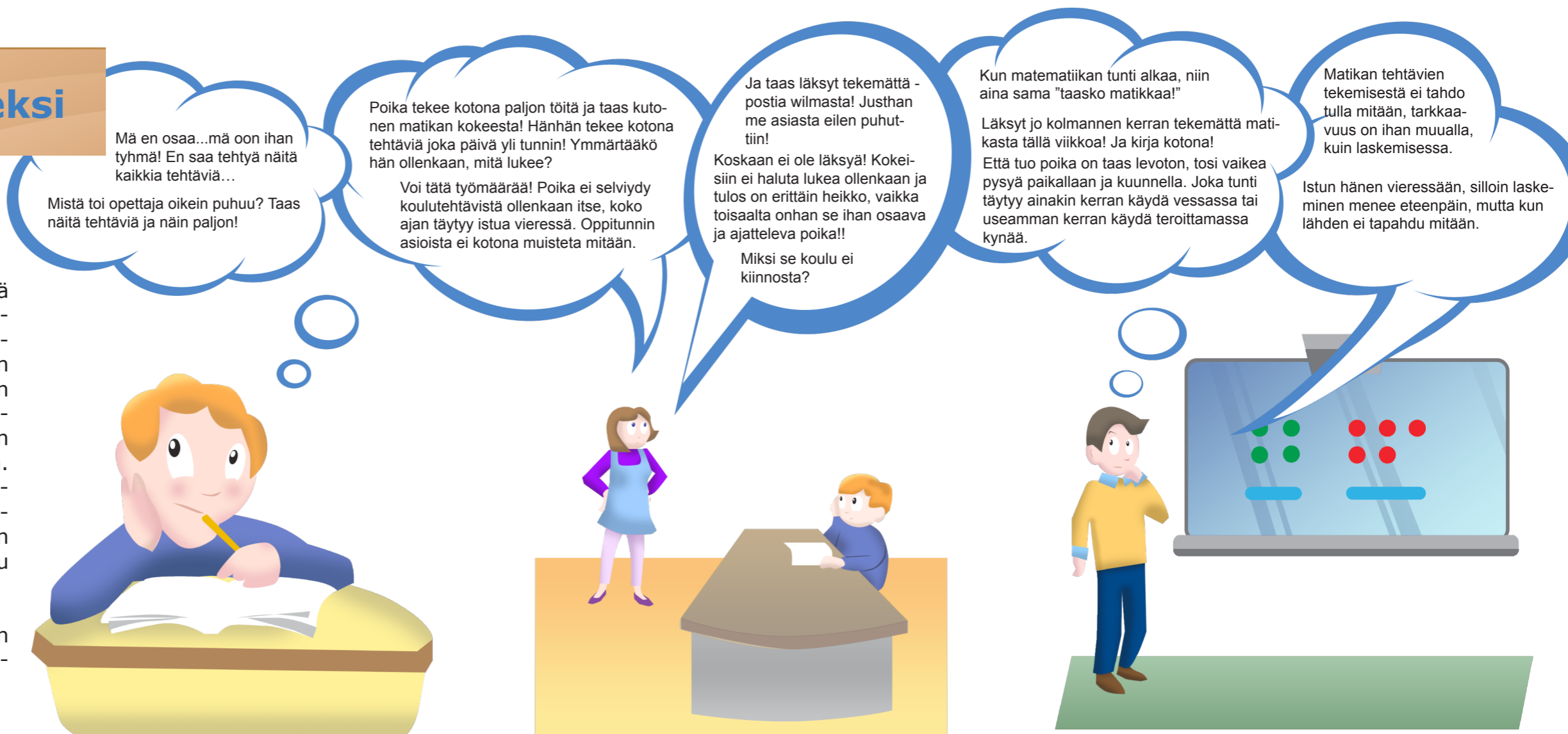
Psykologin työ on sekä yksittäisten oppilaiden ja opiskelijoiden että koko kouluyhteisön hyvinvoinnin tukemista. Koulupsykologin puoleen voi käännyä lapsen tai nuoren koulunkäyntiin tai kehitykseen liittyvissä pulmissa. Huolena voi olla esimerkiksi oppimisvaikeudet, keskittymispulmat, tunne-elämän vaikeudet tai alakuloisuus. Asiakkuus alkaa huoltajan tai oppilaan yhteydenotosta. Tarvittaessa koulupsykologi kartoittaa oppilaan tilannetta erilaisten kyselyiden avulla niin kotona kuin koulussa. Mikäli on tarvetta, koulupsykologi tekee oppimisvaikeuksiin liittyviä psykologisia tutkimuksia. Kyselyiden, selvitysten ja tutkimusten lisäksi asiakkuus voi perustua kahdenkeskisiin luottamuksellisiin keskusteluihin. Koulupsykologi arvioi koulun ulkopuolisten asiantuntijapalveluiden tarvetta sekä tekee suosituksia lapsen kehitystä ja oppimista tukevista toimenpiteistä.

8 Huoli puheeksi

8.1 Huoli alakoululaisena

Huoli oppilaan koulun käynnistä näyttäytyy eri tavoin kotona ja koulussa. Ennakointi ja kotiväen kiinnostus lapsen koulusta on ensiarvoisen tärkeää. Jos huoli herää kotona, niin tärkeää on, että otetaan huoli puheeksi varhaisessa vaiheessa, ennen kuin se on oppilaalle jo suuri pulma. Huoli voi muodostua isoksi nopeastikin, esimerkiksi sairauden vuoksi oppilaan jäädessä opetuksesta jälkeen tai opiskeltava asia vaan muodostuu vaikeaksi ymmärtää.

Esimerkkinä vaikea oppiaine, miten huoli voi näyttäytyä kotona ja koulussa?

8.2 Huoli yläkoululaisena

KOTONA

Kotona havaittu huoli

Keskustelu nuori ja huoltaja

Yhteys luokanvalvojan kanssa

Keskustelu ja sovitaan seuranta-aika

Palataan asiaan seuranta-ajan päätyttyä (jos tilanne ei muutu)

Yksilöllinen oppilashuolto (moniammatillinen yhteistyö)

Sovitaan työnjako

KOULUSSA

Nuori ei käy koulua, mikä on koulua käymättömyyden syy? Nuoren, kodin ja koulun huoli voivat ilmetä eri aikoina. Kun on huoli nuoren opiskelusta ja miten lähdetään hakemaan apua, se selittyy tämän prosessia kuvaavan kaavion avulla.

Koulussa havaittu huoli

Keskustelu oppilaan kanssa (jos tilanne ei muutu)

Konsultoidaan luokanvalvojaa (hän ottaa yhteyden)

Yhteys kotiin (seuranta-aika, jos tilanne ei muutu)

Kuraattori / terveydenhoitaja mukaan

Sovitaan työnjako

Periaatteet - **luottamuksellisuus ja avoimuus** - yhteistyö perheen kanssa

Koulun roolissa painottuu moniammatillinen yhteistyö nuoren hyväksi ja se, että ollaan yhteydessä moneen tahoon ja asiantuntijaan, jotta saadaan apua. Nuorisopalvelu on jalkautunut koulun arkeen. Jopo-luokassa on nuorisotyöntekijä (jopo-ohjaaja).

YHTEISTYÖTAHOJA JA LINKKEJÄ

Nuorisosaama (sosiaalipalvelu matalan kynnyksen paikka) - keskusteluapua, vuorovaikutus
 Nuorisotyö -kohdennettu työ, nuoristalo (vapaa-ajalla) (Tuusulassa 5) vapaa-ajan toimintaa - kaikille avointa toimintaa
 Nuorisopsykiatrisen poliklinikan (erikoissairaanhoidollinen) - tarvitaan lääkärin lähete

www.mll.fi

www.urpot.fi

www.nuortenmielenterveystalo.fi

www.thl.fi

9 Koko kuntaa palvelevat luokat

9.1 Mikkolan koulun luokat

Mikkolan koulussa on koko Tuusulaa palvelevia erityisen tuen ryhmiä seuraavasti:

D- luokat 1. - 6. luokkien oppilaille, joilla on sosiaalis-emotionaalisia tuentarpeita. D-luokilla noudatetaan yleisopetuksen opetussuunnitelmaa. Ryhmässä on enintään 6 oppilasta. Henkilökuntaan kuuluvat kaksi erityisluokanopettajaa, kolme psykiatrista sairaanhoitajaa ja koulunkäynninohjaaja.

E-luokka 1. - 3. luokkien oppilaille, joilla on vaikeuksia sopeutua yleisopetuksen perusr ryhmään. Luokalla noudatetaan yleisopetuksen opetussuunnitelmaa. Luokassa on enintään 10 oppilasta. Erityisluokanopettajan lisäksi luokassa toimii koulunkäynninohjaaja.

F-, G-, ja H-luokat Opetus on kehitysvammaisille ja autismin kirjon oppilaille järjestettyä erityisopetusta, jossa oppivelvollisuus kestää 11 vuotta. Opetus toteutetaan oppilaiden henkilökohtaisten opetussuunnitelmien pohjalta. Ainejaon korvaavat toiminta-alueet (motoriset taidot, kieli ja kommunikaatio, sosiaaliset taidot, kognitiiviset taidot ja päivittäistoimintojen taidot).

F-luokat esiasteen ja 1. - 9. luokkien oppilaille. Opetus toteutetaan luokkamuotoisena eriyttäen kunkin oppilaan tarpeiden mukaan. Luokassa on enintään 8 oppilasta. Erityisluokanopettajan lisäksi luokassa toimii koulunkäynninohjaaja.

G-luokat esiasteen ja 1. - 9. luokkien autismin kirjon oppilaille. Opetus on pääsääntöisesti yksilöopetusta ja oppilaiden yksilöllisistä tavoitteista rakentuvaa ryhmäopetusta. Luokassa on enintään 6 oppilasta. Erityisluokanopettajan lisäksi luokassa toimii tarvittava määrä koulunkäynninohjaajia.

H-luokka esiasteen ja 1. - 9. luokkien oppilaille. Opetus on pääsääntöisesti yksilöopetusta ja oppilaiden yksilöllisistä tavoitteista rakentuvaa ryhmäopetusta. Luokassa on enintään 6 oppilasta. Erityisluokanopettajan lisäksi luokassa toimii tarvittava määrä koulunkäynninohjaajia.

9.2 JOPO -luokat

Yläasteilla toimivat 9.-luokkalaisille tarkoitettut joustavan perusopetuksen JOPO-ryhmät. JOPO on tehostetun tuen pienryhmä, jossa oppimisen tavoitteet kirjataan oppimissuunnitelmaan. Oppilaat opiskelevat pääsääntöisesti yleisen opetussuunnitelman mukaisesti, eikä heillä ole erityisen tuen päätöstä.

Oppilaat osallistuvat työpaikkaoppimiseen noin neljä kertaa vuodessa sekä käyvät leireillä ja vierailukäynneillä erilaisissa oppimisympäristöissä. Opettajan työparina luokassa toimii JOPO-ohjaaja. JOPO opetukseen pääsemiseksi oppilaan on oltava tehostetussa tuessa. JOPO opetukseen hakeminen tapahtuu yläkouluilta löytyvillä hakulomakkeilla.

JOPO-luokalle haetaan 8.-luokan keväällä. Tämän jälkeen nuoret, joilla hakemuksen perusteella on edellytykset JOPO-opiskeluun, kutsutaan haastatteluun. Haastattelu on kaksivaiheinen. Ensin JOPO-luokan luokanvalvoja ja -ohjaaja haastattelevat hakijat. Täten varmistetaan, että jokainen hakija saa oikean kuvan JOPO-opiskelusta ja että hakija on valmis sitoutumaan JOPO-toimintaan. Seuraavassa haastattelussa ovat JOPO -opettaja ja JOPO-ohjaaja, rehtori, oppilas ja huoltajat. Lopullinen oppilasvalinta tehdään haastatteluiden perusteella.

9.3 Pajakoulu

Pajakoulu on erityisopetuksen muoto perusopetuksen 8. ja 9. vuosiluokan oppilaille. Tavoitteena on mm. oppilaan elämän- ja arjenhallinnan parantuminen, sosiaalisen vuorovaikutuksen harjoittelu, peruskoulun loppuunsaattaminen ja jatko-opiskelupaikan löytäminen. Opiskeluun sisältyy paljon käden taitojen opiskelua, joten oppilaan on oltava kykenevä ja halukas ns. pajatöihin. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on tiivistä ja yhteisten pelinsääntöjen noudattaminen on ensiarvoisen tärkeää. Oppilaat tulevat koko Tuusulan alueelta.

9.4 Kalliomaan koulun polikliininen opetus

Polikliininen opetus on tarkoitettu oppilaille, joiden koulunkäynti ei tukitoimista huolimatta onnistu omassa koulussa. Polikliinisen luokan oppilailla tulee olla toimiva ja jatkuva hoitosuhde nuorisopsykiatrian avohoitoyksikössä. Oppilaaksi ottamisen edellytyksenä on lähete Kalliomaan sairaalakoulun rehtorille nuorisopsykiatrian avohoidon lääkäriltä. Päätöksen polikliinisestä oppilaspaikasta tekee Kalliomaan koulun rehtori yhdessä avohoidon ylilääkärin kanssa. Koulupaikka myönnetään yhdeksi lukukaudeksi kerrallaan. Polikliininen opetus on erityisen tuen tukitoimi, joten oppilaalle tehdään erityisen tuen päätös. Oppilas ja huoltajat allekirjoittavat koulusopimuksen vastaanottaessaan polikliinisen koulupaikan. Polikliinisen luokan erityisluokanopettaja osallistuu oppilaan hoitoneuvotteluihin ja verkostopalaveriin koulunkäynnin asiantuntijana ja tekee tiivistä yhteistyötä huoltajien, hoidon sekä muiden yhteistyötahojen kanssa.

Kalliomaan koulussa annettavan opetuksen lisäksi konsultoivat erityisluokanopettajat työskentelevät tarvittaessa erikoissairanhoidossa olevien nuorten koulunkäynnin tukena yhteistyössä oman koulun oppilashuollon, huoltajien ja nuorisopsykiatrian poliklinikan työntekijöiden kanssa.

Polikliinisten luokkien oppilaiden lisäksi Kalliomaan koulussa opiskelevat myös Kellokosken nuorisopsykiatrisilla osastoilla kriisi-, tutkimus-, hoito- tai päiväosastojaksolla oleva nuoret sekä nuorten intensiivisen avohoidon yksikössä hoitajaksolla olevat nuoret.

10 Sanastoa

KOULUPOLKU

Lapsen ja nuoren koulupolku esiopetuksesta perusopetuksen päättövaiheeseen saakka, 6-vuotiaasta 9. luokalle asti. Koulupolku kuvallisena mallina löytyy sivulta 4.

JOUSTAVA TUKI

Tuki annetaan oppilaalle omassa lähikoulussa erilaisin joustavin järjestelyin, ellei tuen antaminen välttämättä edellytä oppilaan siirtämistä toiseen opetusryhmään tai kouluun.

JOUSTAVAT RYHMITTELYT

Joustavilla opetusjärjestelyillä tarkoitetaan oppilaiden ryhmittelyä ja uudelleenryhmittelyä heidän jatkuvasti arvioitujen oppimistarpeidensa perusteella. Joustavat opetusjärjestelyt ovat tiiviisti sidoksissa eriyttämiseen ja yhteisopettajuuteen. Ryhmiä muodostetaan joustavasti ja ne eivät ole aina samoja.

OSA-AIKAINEN ERITYISOPETUS

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiin, matemaattisiin tai motorisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa tai vuorovaikutus-taidoissa. Tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla.

OPPIMISSUUNNITELMA

Suunnitelma oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin etenemistä, joka luo pohjan oppilaan edistymisen arvioinnille. Tehdään aina tehostetun tuen vaiheessa. Oppimissuunnitelma voidaan tehdä jo yleisen tuen vaiheessa. Huoltaja saa oppimissuunnitelmasta itselleen tietoa ja voi siten tukea paremmin lastaan.

PEDAGOGIEN ARVIO

Oppilaan opettaja/opettajat sekä mahdollisesti mukana moniammatillinen tiimi laativat kirjallisen arvioin oppilaan opiskelusta ja koulunkäynnistä. Arvio tehdään ennen tehostettuun tukeen siirtymistä.

PEDAGOGINEN SELVITYS

Laaditaan ennen erityiseen tukeen siirtymistä. Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan oppilaan oppimisen ja koulun käynnin tilanne kokonaisuutena. Selvitykseen kirjataan oppilaan saama tehostettu tuki ja arvio sen vaikutuksista. Oppilaan opettaja/opettajat

HOJKS

Erityistukea saavan oppilaan henkilökohtainen opetussuunnitelma.

